

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЗАПОВІДНИКІВ УКРАЇНИ

М.П.РИБАК, аспірант, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України

E-mail: mykola.rakhiv@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена вирішенню актуальної проблеми пошуку ефективних методів організації землекористування природоохоронних територій. Метою статті є розгляд та аналіз особливостей організації процесів землекористування природоохоронних територій в Україні. Проведено дослідження сучасного стану об'єктів та територій природо-заповідного фонду України, зокрема в організації землекористування заповідників; проаналізовано правовий режим земель ПЗФ; розглянуто особливості організації землекористування територій та об'єктів Карпатського біосферного заповідника. Проаналізовано поняття "земля природно-заповідного фонду", як перелік земель, які надані об'єкту ПЗФ в постійне користування. Охарактеризовано порядок землекористування територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Визначено наявне протиріччя між ефективним використанням земель та запобіганням всім можливим негативним проявам господарської діяльності, а також має передбачати поступове зменшення дестабілізуючих процесів та елементів щодо земельних ресурсів і збільшення, насамперед, спрямованих на забезпечення збереження і відтворення ґрунтів.

Результатом проведеного аналізу режиму території Карпатського біосферного заповідника, визначено які зони включає: заповідна зона, буферна зона, зона антропогенних ландшафтів та зона регульованого заповідного режиму. Особливою частиною КБЗ наявність транзитної зони, до якої входять державні лісгосподарські підприємства, що розташовані безпосередньо у зоні діяльності Карпатського біосферного заповідника. Ця частина біосферного резервату немає спеціального природоохоронного статусу і створена з метою реалізації тут концепції сталого розвитку.

Ключові слова: природо-заповідний фонд, заповідники, землеустрій, землекористування.

Актуальність.

Ефективний розвиток економіки неможливий без організації раціонального використання й охорони

землі. Важливу роль у цьому процесі відіграє землеустрій та землекористування, що дозволяє через систему правових, інженерно-технічних, економічних і юридичних заходів ор-

ганізувати екологічно й економічно доцільне використання земель, забезпечити ефективну організацію території та розміщення виробництва. Підвищення ефективності землекористування відповідає глобальним цілям сталого розвитку до 2030 року, які проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, та результатам їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна" [1].

Підтримка екологічної рівноваги тісно пов'язана з питанням оптимізації структури землекористування як елементів сталого розвитку територій, що дозволить мінімізувати антропогенний вплив на земельні ресурси з одночасним підтриманням екологічного балансу їх використання. Особливо гостро це питання стоїть перед об'єктами природо-заповідного фонду (ПЗФ) України.

Надання заповідного статусу передбачає введення певних заборон та обмежень на використання земель та інших ресурсів в межах природно-заповідного фонду. При цьому процедура створення заповідних об'єктів є тотожною процедурі введення заборон та обмежень у межах визначених землекористувань, яке регулюється земельним законодавством.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій.

У науковій літературі питання ефективного управління землями ПЗФ присвячені публікації А.М. Третьяка, О.С. Дорош, А.Д.Юрченко, Ю.В.Лобунько та ін.[2,3]. Авторами досліджено сучасний стан та ефективність природоохоронного законо-

давства, зокрема, у сфері управління об'єктами ПЗФ. Обґрунтовані напрями удосконалення чинних природоохоронних актів та нормативного і методичного забезпечення їх функціонування, ведення державного кадастру його території та об'єктів.

Проблеми організації землекористування заповідних територій знайшли своє відображення в роботах В.М. Будзяк, В.Ф.Радзій, Я.І.Чепчук, В.Ю. Неспай, А. В. Богославської та інших. В роботі В.М. Будзяк[4] пропонується проведення моніторингу та контролю за веденням природоохоронного землекористування не лише на природоохоронних територіях, але й на тих, що перебувають у систематичному сільськогосподарському користуванні. Радзій В.Ф., Чепчук Я.І., Неспай В.Ю.[5] розглядають законодавчі основи формування земель ПЗФ України, особливості землеустрою цих територій, функціональну організацію, режим використання та охорони земель ПЗФ.

Проведений аналіз показав, що пошук ефективних форм організації землекористування заповідників для кожної природоохоронної території потребує окремого аналізу та вивчення.

Таким чином, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку наукового-обґрунтованих методів організації оптимального землекористування установ природно-заповідного фонду та розробки механізмів і інструментів забезпечення ефективного екологобезпечного використання земельних ресурсів об'єктів ПЗФ. Вирішення цього питання передбачає аналіз сучасного рівня землекористування заповідників та національних природних парків України, що дасть можливість розробити практичні рекомендації щодо здійснення рекреаційної діяльно-

сті на природоохоронних територіях і впровадження механізмів стратегічного планування для підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Метою дослідження є розгляд та аналіз особливостей організації процесів землекористування природоохоронних територій в Україні.

У контексті зазначеної мети визначено основні завдання:

- дослідити сучасний стан розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;
- провести аналіз правового режиму земель ПЗФ;
- розглянути особливості організації землекористування територій та об'єктів Карпатського біосферного заповідника.

Результати дослідження та їх обговорення.

Відповідно до даних Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України [6] станом на 01.01.2020 природно-заповідний фонд України має в своєму складі 8512 території та об'єктів загальною площею 4,418 млн.га в межах території України (фактична площа 4,085 млн.га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря. Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави («показник заповідності») становить 6,77%. У 2019 році кількість об'єктів та територій природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення збільшилась на 116 одиниць загальною площею 94224,2 га. Станом на 2019 рік в Україні кількість заповідників та національних природних парків налічувала 73 одиниці, серед них 19 природних заповідників, 5 біосферних заповідників та 49 національних природних парків.

В Україні проводяться постійні заходи по створенню нових та розширенню існуючих територій та об'єктів ПЗФ загальною площею близько 600 тис. гектарів, що потребує подальшого узгодження питань організації землекористування заповідників. В першу чергу, доцільно уточнити питання «земель природно-заповідного фонду».

Поняття «земля природно-заповідного фонду» запропоновано в [7], як законодавчо визначені землі, що входять до складу однієї з категорій земель України та включені до національної екологічної мережі України, які є просторово-операційним базисом для здійснення природоохоронних заходів стосовно особливо цінних природних комплексів та об'єктів, розташованих на них, і в той же час самі є об'єктами особливої охорони зі спеціальним правовим режимом збереження, відтворення та використання, що мають особливу екологічну, естетичну та рекреаційну цінність.

В статті 43 Земельного кодексу України [8] визначено, що землі ПЗФ є ділянками суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Ст.44 визначає, що перелік земель, які надані об'єкту ПЗФ в постійне користування, включає сільськогосподарські землі (у т.ч. сільськогосподарські угіддя), ліси та інші лісовкриті площі (у т.ч. лісові землі), забудовані землі, відкриті заболочені землі, сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом, внутрішні води, море.

Порядок землекористування територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається Законом України «Про природно-заповідний фонд України» [9]. Відповідно до закону, на землях ПЗФ забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

Отже, природоохоронне землекористування передбачає, з одного боку, ефективне використання земель, а з іншого – запобігання всім можливим негативним проявам господарської діяльності та зменшення негативного прояву природних чинників, а також має передбачати поступове зменшення дестабілізуючих процесів та елементів щодо земельних ресурсів і збільшення, насамперед, спрямованих на забезпечення збереження і відтворення ґрунтів.

За сучасних умов землекористування на землях, що входять до складу ПЗФ, не є однаковим. Режим використання та охорони земель залежить від категорій розташованих на них природоохоронних територій та об'єктів. Для земель, на яких розташовані природні заповідники, пам'ятки природи, заповідні урочища, заказники, характерним є уніфікований правовий режим, що своєю чергою поділяється на заповідний та заказний. Для земель, на яких розташовані решта природно-заповідних об'єктів, поширеним є диференційований правовий режим в межах встановлених функціональних зон.

Проте, ефективна реалізація єдиної державної земельної політики у природоохоронній сфері ускладнюється через підпорядкованість установ ПЗФ, а разом з тим і земель, на яких вони розміщені, різним відомствам.

Межі територій та об'єктів ПЗФ визначаються відповідно до проєктів створення територій та об'єктів ПЗФ. Основними завданнями проєктів організації території є визначення стратегії розвитку заповідних об'єктів, встановлення режиму охорони та відтворення природних комплексів, що ґрунтується на сучасних підходах забезпечення правового режиму цих земель.

Розглянемо особливості землекористування на прикладі Карпатського біосферного заповідника (КБЗ), який підпорядкований Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України. Заповідник розташований на території Рахівського (72% загальної території), Тячівського (22%), Хустського (4%) та Виноградівського (2%) районів Закарпатської області. Загальна площа заповідника становить 58035,8 га і складається із земель, переданих йому в постійне користування площею 39485,8 га, та земель інших землекористувачів площею 18550,0 га, які входять до складу території Заповідника без вилучення.

На сьогодні землекористування території КБЗ складається з низки відокремлених один від одного масивів (Кузійський, Свидовецький, Чорногірський, Мармароський, Угольсько-Широколужанський, «Долина нарцисів», «Чорна гора», «Юлівська гора»). Значна фрагментованість землекористування території до 2017 року перешкождала виконанню в повній мірі, покладених на заповідник завдань як біосферного резервату.

Створивши транзитну зону, площею 136,9 тис.га, до якої ввійшли 5 державних лісгосподарських підприємств та 17 населених пунктів Рахівського та Тячівського районів Карпатський біосферний заповідник став повноцінним біосферним резерватом

який повністю відповідає Статутним рамкам (Положення) біосферних резерватів ЮНЕСКО (рішення 29-ї сесії Міжнародної координаційної ради ЮНЕСКО яка проходила з 12 по 15 червня 2017 р. у Парижі).

Перелік земельних ділянок, що надані в постійне користування КБЗ, подано в табл. 1, за адміністративними районами – в табл. 2. Розподіл землекористування території Карпатського біосферного заповідника (землі, надані КБЗ в постійне користування) за природоохоронними науково-дослідними відділеннями (ПНДВ) представлено в табл. 3. Перелік земельних ділянок, які включено до території КБЗ без вилучення у землекористувачів та земель запасу приведено в табл.4. Роз-

поділ території КБЗ за угіддями представлено в табл.5.

Землекористування території КБЗ за режимом використання земель та інших природних ресурсів включає такі функціональні зони: заповідна, буферна, антропогенних ландшафтів та зона регульованого заповідного режиму. Характеристика функціональних зон КБЗ за режимом землекористування представлено в табл. 6.

Особливою частиною КБЗ є букові праліси, які включені до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО “Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи”. Згідно Проекту організації території заповідника, цей об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено до заповідної зони, що

Таблиця 1. Перелік земельних ділянок, що надані в постійне користування КБЗ

№ за/п	Землекористувач	№ кварталів	Площа, га	ІНД/В КБЗ
ДП «Рахівське ЛДЦ»				
1	Рахівське лісництво	6, 8-11, 23, 24	1093,0	Рахів-Берлибаське
2	Г'юверлянське лісництво	1-6, 24, 25	1038,0	Чорногірське
3	Устерицьке лісництво	26	356,0	Мармароське
Всього			2487,0	
ДП «Великобичківське ЛІМГ»				
1	Діловецьке лісництво	15, 16	403,0	Трибушанське
	« - «	26-29	426,0	Кісвянське
2	Костилівське лісництво	5, 28-30	352,0	Рахів-Берлибаське
3	Косівсько-Полянське лісництво	1-10	1406,0	Кісвянське
Всього			2587,0	
ДП «Ясінянське ЛІМІ»				
1	Свидовецьке лісництво	16-18	1137,0	Кевелівське
2	Лазецьинське лісництво	част. 23-28	1160,3	Петрос-Г'юверлянське
		кв.14 вид 47	0,5	
Всього			2297,8	
Землі запасу Рахівської РДА				
1	Полонина «Козьмеска»	-	137,0	Петрос-Г'юверлянське
Всього			137,0	

Таблиця 2. Розподіл землекористування території КБЗ за адміністративними районами

№ за/п	Адміністративні райони	Площа, га			
		землі, надані КБЗ в постійне користування	землі інших користувачів	Всього	
				га	%
1.	Рахівський	28846,8	12959,0	41805,8	72
2.	Тячівський	10383,0	2593,0	12976,0	22
3.	Хустський	256,0	2057,0	2313,0	4
4.	Виноградівський	-	941,0	941,0	2
Разом, га/%		39485,8/68	18550,0/32	58035,8	100

збільшує площу зазначеної території до 40,8%, а відповідно посилюються обмеження щодо традиційного господарювання на площі 23673,9 га.

У зв'язку з переформатуванням об'єкту спадщини в транснаціональний об'єкт «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» розпорядженням Кабінету Міністрів від 21.11.2018 року № 892-р розпочато виконання Плану заходів

щодо збереження української частини природного об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій, які формують транзитну зону КБЗ.

До транзитної зони входять державні лісогосподарські підприємства, що розташовані безпосередньо у зоні діяльності Карпатського біос-

Таблиця 3. Розподіл землекористування території за природоохоронними НДВ

№ з/п	ПНДВ	Перелік кварталів	Площа, га
1	Широколужанське	1-32	5654,0
2.	Угольське	1-29	4729,0
3.	Кісвлянське	1-21	3088,0
4.	Кевелівське	1-19	5620,0
5.	Богдан-Петроське	1-14	2972,0
6.	Петрос-Говерлянське	1 (вид. 1-9), 2 (12-47, 51-54), 3 (16-41, 44-46), 4 (22-40, 49-51), 5 (10, 14-35, 40, 41), 6 (4-18, 21), 7 (пол. Козьмєска), 14 (47 – 0,5 га)	1297,8
7.	Чорногірське	1-28	5334,0
8.	Рахів-Берлибаське	1-20	3210,0
9.	Трибушанське	1-14	2716,0
10.	Кузійське	1-11	1150,0
11.	Мармароське	1-11	3459,0
12.	«Долина нарцисів»	1,2	256,0
Разом			39485,8

Таблиця 4. Перелік земельних ділянок, які включено до території Карпатського біосферного заповідника без вилучення у землекористувачів та земель запасу

	Землекористувачі, землі запасу	Перелік кварталів	Площа, га
1.	ДП «Хустське ЛДЦ» Драгівське (Вільшанське) л-во	5-8, 14	630,0
2.	Землі запасу Великоуїгільської сільської ради Тячівського району	1	249,0
3.	ДП «Хустське ЛДЦ» Драгівське л-во	7-9, 14-18, 20, 21	1427,0
4.	ДП «Брустурянське ЛМІ» Груниківське л-во	1, 3, 5, 7-12, 16-19	2126,0
5.	Землі запасу Великоуїгільської сільської ради Тячівського району	2	218,0
6.	Землі запасу Рахівського району	1-7	1542,0
7.	ДП «Ясінянське ЛМІ» Свидовецьке л-во	3-13, 15	3058,0
8.	ДП «Рахівське ЛДЦ» Квасівське л-во	1-4	1135,0
9.	Землі запасу Рахівського району	8-13	755,0
10.	ДП «Рахівське ЛДЦ» Богданське л-во	1, 9, 10	481,0
11.	Землі запасу Рахівського району	14-15	334,0
12.	ДП «Рахівське ЛДЦ» Говерлянське л-во	7-12, 14	1388,0
13.	Землі запасу Рахівського району	16-18	223,0
14.	ДП «Рахівське ЛДЦ» Рахівське л-во	част. 5	57,0
15.	ДП «В.Бичківське ЛМІ» Діловецьке л-во	5, 9-14, 17-22	2585,0
16.	ДП «В.Бичківське ЛМІ» Костилівське л-во	23-26	420,0
17.	Землі запасу Рахівського району	19	38,0
18.	Лужанське л-во ДП «Великобичківське ЛМІ»	част. 28-30	299,0
19.	ДП «Рахівське ЛДЦ» Устіріцьке л-во	13, 16, 17	644,0
20.	ДП «Виноградівське ЛП» Виноградівське л-во (ур. Чорна та Юлівська гора)	16-18, 20-25, 48, 49, 50	941,0
	Всього, землі інших користувачів та землі запасу		18550,0

ферного заповідника в межах Рахівського і Тячівського адміністративних районів Закарпатської області, а саме «Рахівське лісове дослідне господарство» (повністю), «Ясінянське лісомисливське господарство» (Свидовецьке та Лопушанське лісництва), «Великобичківське лісомисливське господарство» (за виключенням Верхньоводянського лісництва), «Брустурянське лісомисливське господарство» (Груниківське лісництво) та «Мокрянське лісомисливське гос-

подарство» (Тиховецьке, Краснянське, Усть-Чорнянське та Тарасівське лісництва). Земельні ділянки державних лісгосподарських підприємств включаються до транзитної зони з метою впровадження ідей сталого соціально-економічного розвитку, зокрема сталого використання лісових ресурсів, збільшення їх рекреаційної привабливості та з метою поглиблення співпраці в збереженні цінних природних комплексів. Усі вони без виключення сертифіковані за міжна-

Таблиця 5. Розподіл землекористування території КБЗ за угіддями

№ за/п	Категорія земель		Разом
1	Загальна площа КБЗ – всього		58035,8
	1.1	землі, надані установі ПЗФ у постійне користування – всього	39485,8
		1.1.1 у тому числі: сільськогосподарські землі та сільськогосподарські угіддя	2708,5
		1.1.2 ліси та інші лісовкриті площі та лісові землі	34868,3
		1.1.3 забудовані землі	34,2
		1.1.4 відкриті заболочені землі	33,2
		1.1.5 сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	1674,4
		1.1.6 відкриті землі без рослинного покриву, або з незначним рослинним покривом	7,4
		1.1.7 внутрішні води	159,8
1.2	землі об'єкта ПЗФ, що знаходяться у постійному користуванні (власності) інших землекористувачів (власників землі), землі запасу та інші землі, не надані у постійне користування (власність)		18550,0

родної схемою FSC і відповідають усім її критеріям і принципам.

Отже, територія та об'єкти КБЗ включають як природоохоронні території, так і значну за площею так звану транзитну, або перехідну територію (англійською мовою – transition area). Ця частина біосферного резервату немає спеціального природоохоронного статусу і створюється з метою реалізації тут концепції сталого розвитку. Тобто землекористування на цій території здійснюється у звичний спосіб, без жодних спеціальних правових обмежень.

Таким чином, вся територія Карпатського біосферного заповідника яка має природоохоронний статус разом з новосформованою територією сталого розвитку (transition area) за рахунок інших прилеглих територій площею 136,9 тис. га. створюють цілісний об'єкт Карпатського біосферного резервату, позбавленого фрагментованості, із високою екологічною зв'язністю і цілісністю на площі 195 тис. га. Усі ці кластери мають класичне зо-

нування, тобто включають заповідні зони, які відмежовуються буферними зонами від транзитної території або зовнішніх меж біосферного резервату. Землекористування на цій території здійснюється відповідно міжнародної класифікації природоохоронних територій та вимог, встановлених для відповідних природних заповідників.

Висновки і перспективи.

Дослідження сучасного стану об'єктів та територій природо-заповідного фонду України, зокрема в організації землекористування заповідників, показав, що в сучасних умовах ведеться активна робота по створенню нових територій та об'єктів ПЗФ, проводиться інвентаризація земельних ділянок, на яких розташовані природоохоронні території та об'єкти, уточнення їх площ і меж, завершення робіт із встановлення меж у натурі.

Проведений аналіз правового режиму земель ПЗФ визначив, що режим використання та охорони земель

Таблиця 6 Характеристика функціональних зон КБЗ за режимом землекористування

Зона	Особливості землекористування території	Види екосистем	Режим функціонування землекористування
Заповідна зона	Включає території земель та інших природних ресурсів, призначені для збереження і відновлення найбільш цінних природних та мінімально порушених антропогенними факторами природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу	Включає первинно-природні, біогеографічно-оригінальні екосистеми з не порушеною ценотичною структурою, що мають найбільшу природоохоронну цінність	Режим визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників Зона з найбільш суворим режимом землекористування, в якій забезпечується охорона біологічної різноманітності, тривало стабільний розвиток екосистем та спонтанний хід природних процесів. Дозволяється тільки проведення моніторингу та наукові дослідження, які не порушують функціонування природних екосистем
Буферна зона	Включає території земель та інших природних ресурсів, виділені з метою запобігання негативного впливу на заповідну зону господарської діяльності на прилеглих територіях	Включає частково змінені природні екосистеми, а також екосистеми природно-культурного походження	Режим визначається відповідно до вимог, встановлених для охоронних зон природних заповідників Режим землекористування направлений на відновлення природних екосистем, режим охорони – диференційований. Забороняється будівництво промислових та інших об'єктів, мисливство, розвиток господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу на заповідну зону
Зона антропогенних ландшафтів	Територія земель та інших природних ресурсів традиційного сільськогосподарського, лісгосподарського, водогосподарського рекреаційного та іншого землекористування	Господарські екосистеми (ландшафти), що збереглися в результаті раціональних традиційних форм природокористування; модифіковані навіть де-густовані екосистеми, які можуть бути оптимізовані за зразком природних екосистем, що охороняються; населені пункти, культурні заклади, господарські установи, розташовані на території БР	Екологічно обґрунтоване традиційне господарювання, що проводиться в регульованому режимі землекористування Підтримання екологічно збалансованого стану в регіоні, екофункціональне призначення: економічне (сільськогосподарське, лісгосподарське, водогосподарське), сприяння стабільному розвитку, збереження культурних цінностей, рекреаційне, спортивне, екодукаційне, екодидактичне.
Зона регульованого заповідного режиму	Включає території земель та інших природних ресурсів для РЛП, заказників та заповідних урочищ, які розташовані в межах БЗ		

залежить від категорій розташованих на них природоохоронних територій та об'єктів. Для земель, на яких

розташовані природні заповідники, пам'ятки природи, заповідні урочища, заказники, характерним є уніфі-

кований правовий режим, що своєю чергою поділяється на заповідний та заказний. Для земель, на яких розташовані решта природно-заповідних об'єктів, поширеним є диференційований правовий режим в межах встановлених функціональних зон. Визначено наявне протиріччя між ефективним використанням земель та запобіганням всім можливим негативним проявам господарської діяльності, а також має передбачати поступове зменшення дестабілізуючих процесів та елементів щодо земельних ресурсів і збільшення, насамперед, спрямованих на забезпечення збереження і відтворення ґрунтів.

Проведений аналіз організації землекористування режиму території Карпатського біосферного заповідника дозволив виділити такі зони: заповідна зона, буферна зона, зона антропогенних ландшафтів та зона регульованого заповідного режиму. Особливою частиною КБЗ є транзитна зона, до якої входять державні лісгосподарські підприємства, що розташовані безпосередньо у зоні діяльності Карпатського біосферного заповідника. Ця частина біосферного резервату немає спеціального природоохоронного статусу і створюється з метою реалізації тут концепції сталого розвитку. Землекористування на цій території здійснюється у звичний спосіб, без жодних спеціальних правових обмежень. Ця частина біосферного резервату немає спеціального природоохоронного статусу і створена з метою реалізації тут концепції сталого розвитку.

Список літератури

1. Указ Президента України. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
2. Третяк, А.М. Земельний капітал: теоретико-методологічні основи формування та функціонування: Монографія [Текст] / А.М.Третяк. – Львів: СПОЛОМ, 2011. – 520с.
3. Третяк, В.М., Юрченко, А.Д., Лобуцько, Ю.В. Проблеми удосконалення інституційної бази управління природно-заповідним фондом України / В.М. Третяк, А.Д. Юрченко, Ю.В. Лобуцько // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2015. - № 1. - С. 65-73. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2015_1_10.
4. Будзак, В.М. Організаційно-економічні проблеми формування збалансованого землекористування [Текст] / В.М. Будзак. - Збалансоване природокористування №3, 2016. - с.147-152
5. Радзій В.Ф., Чепчук Я.І., Неспай В.Ю. Законодавчі основи використання земель природно-заповідного фонду України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/konfer42/213.pdf>
6. Сайт Природно-заповідного фонду України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://pzf.menr.gov.ua.html>
7. Статистичний збірник. Довкілля України за 2017 рік. Державна служба статистики України. - Київ, 2018. - 225 с.
8. Природно-заповідний фонд: земельні питання [Текст] : посібник / за заг. ред. О. Кравченко. — Видавництво «Компанія «Манускрипт» — Львів, 2017. — 104 с.
9. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
10. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16 червня 1992 р. // ВВРУ. – 1992. – № 34. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

References

1. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na peri-
od do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy.
Available at : [https://zakon.rada.gov.ua/
laws/show/722/2019#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text)
2. Tretiak, A.M. (2011). Zemelnyi kapital: teore-
tyko-metodolohichni osnovy formuvannia ta
funktsionuvannia: Monohrafiia [Land capital:
theoretical and methodological foundations of
formation and operation]. Lviv : SPOLOM, 520 s.
3. Tretiak V.M., Yurchenko A.D., LobunkoYu.V.
(2015). Problemy udoskonalennia instytutsiinoi
bazy upravlinnia pryrodo-zapovidnym fondom
Ukrainy. [Problems of improving the institutional
base of management of the nature reserve
fund of Ukraine]. Zemleustrii, kadastr i monito-
rynh zemel, № 1. s.65-73. Available at : [http://
nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2015_1_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2015_1_10).
4. Budziak, V.M. (2016) Orhanizatsiino-ekono-
michni problemy formuvannia zbalansova-
noho zemlekorystuvannia [Organizational
and economic problems of forming a bal-
anced land use]. Zbalansovane pryrodoko-
rystuvannia № 3, s.147-152
5. Radzii V.F., Chepchuk Ya.I., Nespai VYu. Zakono-
davchi osnovy vykorystannia zemel pryrod-
no-zapovidnogo fondu Ukrainy. Available at :
<https://www.sworld.com.ua/konfer42/213.pdf>
6. Sayt Prirodno-zapovidnogo fondu Ukrayini.
Available at : <http://pzf.menr.gov.ua.html>
7. Statystychnyi zbirnyk. Dovkillia Ukrainy
za 2017. (2018). Kyiv: Derzhavna sluzhba
statystyky Ukrainy. 225 s.
8. O. Kravchenko. (2017). Pryrodno-zapo-
vidnyi fond: zemelni pytannia. [Nature re-
serve fund: land issues]. Lviv: Vydavnytstvo
«Kompaniia «Manuskrypt». 104 s.
9. Zemelnyi kodeks Ukrainy. Vidomosti Verk-
hovnoi Rady Ukrainy, № 3-4, st.27. (2002).
Available at : [https://zakon.rada.gov.ua/
laws/show/2768-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text)
10. Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy.
Zakon Ukrainy № 34. (16.06.1992) Avail-
able at : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/
show/2456-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text)

M.P. Rybak**SPECIAL FEATURES OF THE LAND-USE
ORGANIZATION OF UKRAINIAN PROTECT-
ED AREAS**

[https://doi.org/
10.31548/zemleustriy2020.02.09](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.09)

Abstract. The article is devoted to the
issue of solving the important problem of
finding effective methods for organization of
land-use in protected areas.

Effective economic development is not
possible without the organization of rational
use and protection of land. An important role
in this process is played by land management
and land use, which allows through a system of
legal, engineering and technical, economic and
legal measures to organize environmentally
and economically feasible land-use, to ensure
effective organization of the territory and
allocation of production.

The importance of the present research topic
is caused by the need to find some scientifically
sound methods of organizing optimal land-use
system within the nature-protected establishments
and to develop mechanisms and tools to ensure
effective environmentally safe utilization of land
resources of the protected areas.

The aim of the article is to consider and analyze
the special features of the organization of land-use
processes in protected areas of Ukraine.

In the context of the stated aim, the following
main tasks were identified:

- to study the current state of development
of territories and objects of the nature-
protected fund of Ukraine;
- to analyze the legal regime of lands of the
nature-protected fund;
- to consider special features of the
organization of land-use on territories
and objects of the Carpathian Biosphere
Reserve.

The study of the current state of objects
and territories of the nature-protected fund of
Ukraine, in particular in the organization of land-

use of reserves, demonstrated that in modern conditions an active work is being done to create new territories and objects of the nature-protected fund; inventory of land plots, where the protected areas and objects are located, is conducted, as well as the specification of their areas and borders; also works on establishment of borders in field are being completed.

The notion "land of nature-protected fund" was analyzed as a number of lands that are provided to the object of nature-protected fund for permanent use. The order of land-use on territories and objects of the nature-protected fund was characterized.

The analysis of legal regime of lands of the nature-protected fund determined that the regime of utilization and protection of lands depends on the categories of nature-protection territories and objects located on them. The lands, on which are located nature reserves, monuments of nature, protected tracts, reserves, are characterized by a unified legal regime, which in turn is divided into protected and reserved regimes. For the lands, on which other nature-protected objects are located, very common is a differentiated legal regime within the established functional zones. Also it has been identified that there exists a contradiction between efficient land use and prevention of all possible negative effects from the economic activity, and it should be provided for a gradual reduction of destabilizing processes and elements in relation to land resources and for an increase, first of all, aiming at ensuring conservation and reproduction of soils.

The analysis of the organization of the land-use regime of the Carpathian Biosphere Reserve allowed identification of the following zones: core zone, buffer zone, zone of anthropogenic landscapes and zone of regulated protection regime. A special part of the CBR is the transition zone, which includes state forestry enterprises, located directly in the area of activity of the Carpathian Biosphere Reserve. This part of the biosphere reserve has no special protection status and is created with the aim to implement

the concept of sustainable development. Land use on this territory is organized in the usual way, without any special legal restrictions.

The entire territory of the Carpathian Biosphere Reserve, which has a nature-protection status, together with the newly formed territory of sustainable development (transition area) with an area of 136.9 thousand hectares, form an integral object of the Carpathian Biosphere Reserve, without fragmentation, with a high ecological connectivity and integrity on the area of 195 thousand hectares. All these clusters have a classical zoning, meaning that they include core zones, which are surrounded by buffer zones, separating them from the transition area or the external boundaries of the biosphere reserve. Land-use on this area is organized in accordance with the international classification of protected areas and the requirements established for the relevant nature reserves.

Keywords: nature-protected fund, reserves, land management, land use.

Н.П.Рыбак

**ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗЕМЛЕ-
ПОЛЬЗОВАНИЯ ЗАПОВЕДНИКОВ УКРАИНЫ**

<https://doi.org/>

10.31548/zemleustruiy2020.02.09

Аннотация. Статья посвящена решению актуальной проблемы поиска эффективных методов организации землепользования природоохранных территорий. Целью статьи является рассмотрение и анализ особенностей организации процессов землепользования природоохранных территорий в Украине. Проведено исследование современного состояния объектов и территорий природно-заповедного фонда Украины, в частности в организации землепользования заповедников; проанализированы правовой режим земель ПЗФ; рассмотрены особенности организации землепользования территорий и объек-

тов Карпатского биосферного заповедника. Проанализированы понятия «земля природно-заповедного фонда», как перечень земель, предоставленных объекта ПЗФ в постоянное пользование. Охарактеризованы порядок землепользования территорий и объектов природно-заповедного фонда. Выявлено противоречие между эффективным использованием земель и предотвращением всем возможным негативным проявлениям хозяйственной деятельности, а также предусматривать постепенное уменьшение дестабилизирующих процессов и элементов по земельным ресурсам и увеличение, прежде всего, направленных на обеспечение сохранности и воспроизводства почв.

Результатом проведенного анализа режима территории Карпатского биосферного заповедника, определены какие зоны включает: заповедная зона, буферная зона, зона антропогенных ландшафтов и зона регулируемого заповедного режима. Особой частью ОСЗ наличие транзитной зоны, в которую входят государственные лесохозяйственные предприятия, расположенные непосредственно в зоне деятельности Карпатского биосферного заповедника. Эта часть биосферного резервата нет специального природоохранного статуса и создана с целью реализации здесь концепции устойчивого развития.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, заповедники, землеустройство, землепользование.